

Tekmujmo, kdo ima večji upor

Tribuna – veseli upor (2018, Janez Burger), težko pričakovani dokumentarec o politično, kritično, teoretsko in umetniško pomembnem časopisu študentskih generacij vse od šestdesetih let dalje, za katerega bi si vsi želeli, da bi nastal (zaradi teme), in za katerega nihče ni vedel, da dejansko nastaja, je končno tu in dostopen širši javnosti na RTV-jevem portalu, kjer je uspel nabrati celih 35 ogledov (10 je verjetno naših). Tema dokumentarca je časopis *Tribuna* in njegova turbulentna zgodovina. Dovolj preprosto, da ne bi smelo biti večjih težav pri spodobni izvedbi ... bi si mislili ...

In kako drugače začeti zgodovinsko osvetlitev politične pomembnosti neke publikacije kot z antagonistom, ki pokaže, kaj vse je bilo priborjeno in kaj izgubljeno, kje smo bili in kam smo prišli. Dokumentarec v svoji strukturi ponudi dva taka antagonista: prvega postavi v temeljni okvir filma, ki ga povezuje vrsta impotentnih in slabo zastavljenih vprašanj. Zgodba se začne na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer anonimno dekle – očitno del filmske ekipe – vpraša nekaj mimoidočih, ali so že kdaj slišali za študentski časopis *Tribuna*. Ti ljudje, ki so ob določeni uri po naključju hodili po fakultetnem hodniku v pritličju, postanejo statistično »dovolj dober« vzorec, da zastopajo celo generacijo. Gledalcem se sploh ni treba spraševati, kakšna je ta generacija, o kateri teče beseda, ker film ponudi absolutno definicijo že na začetku. Naši študentje, po videzu sodeč večinoma dodiplomski (ne izvemo njihovih imen, niti starosti, temveč so pač kodirani kot del anonimne nerazmišljujoče mase), ki so v Ljubljani šele nekaj let, na vprašanje odgovorijo z NE, kar je v filmu montirano skorajda v ritmu komada, ki naznanja propad političnih generacij preteklosti. Poanto, ki na tej točki ne bi mogla biti bolj očitna (film bi lahko zares že skorajda končali), zakoliči še zadnji študent, ki nas popelje v preteklost: »To je zlo star časopis!« In že zadoni pesem »Hej Slovani!«.

»Bratje, mi stojimo trdno, kakor zidi grada, črna zemlja naj pogrezne tega, ki odpada!« poje zbor, medtem ko gledamo jugonostalgične posnetke delovnih brigad in Tita. Seveda so bratje, ki stojijo trdno, Tito, Partija in družba, ki jo je uspaval sen ideologije in zastonjskih stanovanj (res je, sistem je antagonist številka 2), in seveda so tisti, ki jih naj pogrezne črna zemlja, ker odpadajo, Tribunaši, ki jih eden od nekdanjih urednikov (Niko Grafenauer) opiše kot oporečnike, drugačen glas. Tribunaši so pač bili drugačni

od svojih očetov, dolgočasnih birokratov, ki so jim pisali protestna pisma. Kam dlje od preprostega generacijskega konflikta dokumentarec ne gre, ponudi pa humoristični vložek tistega obdobja, posnetek Dimitrija Rupla, ki na arhivskem posnetku takratne oddaje o »današnji mladini« v mašnem gvanu razlaga nekaj o konceptu kritike novinarke, ki se uslužno nasmiha in živčno pogleduje v svoje zapiske – ne zato, ker bi se bala posledic govora mladega oporečnika, ampak ker si je jasno mislila, »da mulc naklada nebuloze«. Dokumentarec bi se lahko na tej točki zazrl sam vase: Rupel, ki govori o kritiki in je retrospektivno verjetno padel najgloblje v politično brezno apatije, je najboljši učni primer tega, da je nekaj samokritike za produkcijo aktualnih vsebin potrebne. Ampak za to ni časa. Grafenauerjevo govorečo glavo zamenja že druga, ki jo pospremi rokovska spremljiva in podobe hipijev: smo v sedemdesetih!

Nekdanji člani *Tribune* smo poskušali z odstopom in svojim delovanjem po njem⁴ s prstom pokazati (poleg vsega drugega) na sodobne mačizme in šo(u)vinizme, ki ne le da strukturirajo vse pore naše vsakdanjosti, temveč so vplivali na delovanje *Tribune* (od zunaj). Pri tem pa je pomembno priznati, da so zaznamovali tudi *Tribunino* delovanje in zgodovino (od znotraj). Filmu na tej točki verjetno najbolj spektakularno spodleti: Boris Cizej se nostalgичno nasmiha, ko govori, kako so imeli v pisarni najboljše žurke, predvsem pa, da so imeli hipiji »najlepše bejbe«. »Bejbe« pač niso bile intelektualni del uredništev, temveč tisti lepi okras, ki se je očitno v tistih časih lepil na hipijaške fante, ki so med kajenjem trave (to pač izpostavi Cizej) pisali še *Tribuno*. Dokumentarec ne pove, da je bila težava tega »progresivnega« časopisa tudi to, da v njegovi več kot šestdesetletni zgodovini skorajda ni bilo nikjer najti urednic, kaj šele glavnih urednic. Politični boji s komunističnimi oblastmi, ki so nekajkrat zasegle *Tribuno* ali ustavile tisk, so bili očitno moška stvar, nekakšna reprodukcija moškega boja, ki se hkrati ni veliko spraševal o drugačnih oblikah dominacije, vrednih naslavljanja. Niti se film tega ne vpraša danes (nadaljevanje sledi).

Potem obdela hipijevska sedemdeseta in zasedbo Filozofske fakultete, funki glasbo zamenja za punk – in že smo v osemdesetih, tretja govoreča glava, Marcel Štefančič jr., pa primerja velikost svojega (uporništva) s prejšnjimi generacijami. Govori o naporu, ki so ga v zgodnjih osemdesetih morali vložiti, da bi sploh dosegli cenzuro, o luzerskih generacijah iz sedemdesetih, ki jim to ni uspelo. Zaplemba je bila takrat znak novega velikega (spet moškega) uporništva tistih časov, v filmu pa cenzura postane zdaj edina, ki podeljuje mandat celotni *Tribunini* zgodovini. Po malo govora o Ojdipu (pač osemdeseta ustoličijo – tudi na račun *Tribune* – slovensko psihoanalitsko šolo) že vidimo moderne izložbe z napisi POPUST. Vsaj malo inovativne

TRIBUNA

zvočne kulise prejšnjih obdobij zamenja slovenska himna in vemo, da smo v obdobju nove države, kjer očitno vlada potrošnja. Devetdeseta film spusti. Res je, da *Tribuna* v tistem času izgublja svojo moč (soscenarist, ki je bil v obdobju po osamosvojitvi bojda del uredništev, bi sicer lahko na temo povedal kaj več) in pod bodočimi direktorji komercialnih televizij postane študentski časopis brez značilne kritičnosti, a z veliko oglasi. Niti ni omenjeno, da vmes neha izhajati in se ponovno obudi leta 2009 ter zopet postane teoretsko in likovno pomembna referenca, dokler v njeno delovanje ne poseže antagonist današnjih časov – kapital, v preobleki karieristov/študentskih funkcionarjev/šovinistov. Niti ni zabeležen upor vseh sodelavk in sodelavcev *Tribune*, ko jim ta isti nadzornik nastavi svojo urednico in jasno poseže v avtonomijo časopisa. Ne, film preprosto preskoči na danes, kjer to isto urednico sprašuje, kaj je zanjo *Tribuna*. Zares sta zadnji govoreči glavi dve, sodelavka *Tribune* Marike Gruber in odgovorna urednica Ana Pavlič. Nekaj generacijske in ženske reprezentacije med naborom starih moških bi pozdravili, če ne bi bili dekleti izkoriščeni v šovinistični maniri za to, da zakoličita tisto, česar samo mrtvec ne bi razbral kot edino idejo filma: nova generacija je apatična, apolitična, nerazmišljujoča, neuporniška, »zadovoljna s tem, da ima internet« (Štefančič), generacija, ki se ni več sposobna postaviti kritično do oblasti ... Medtem ko se mladi ženski nove *Tribune* nekoliko obotavljata – nimata nobene herojske zgodbe, časi so drugačni, uporov je več vrst – ter naivno neumno govorita, kako je *Tribuna*

»prostor za izživiljanje frustracij« in kako sta veseli, da *Tribuna* še obstaja in se približuje študentom (veselje se nadaljuje, četudi brez upora), ju montaža vsakič znova preseka z odgovorom starejših modrih moških, ki so bili pravi revolucionarji in ki so se borili za to, da lahko danes nehvaležno sedimo na riti, zatopljeni v virtualni svet interneta, otopeli od njegovih mikavnih možnosti pobega. Toliko slabše pa vse skupaj izzveni zato, ker sta simbol te generacije, slepe za najhujši scenarij distopičnih romanov (ja, spet Štefančič), dve mladi ženski. Tragikomično zaprtje pripovednega okvirja pride z zadnjim vprašanjem našemu »dovolj dobremu vzorcu«: »Se ti zdi, da si kot študent svoboden?« In naši bruci v zmedi kakopak odgovorijo: JA, lahko si prosto izbirajo predmete, imajo nekaj časa za prostočasne dejavnosti ... skratka, KOT ŠTUDENTJE so svobodni. Pomen formulacije vprašanja urednikom založb ne bi smel biti tuj, pa se izkaže, da jim je. Študentje so pač odgovorili na zastavljeno vprašanje, film, ki je meril na veliko širšo ontološko dilemo, pa je izkoristil njihove opise lastnih urnikov za to, da je dramatično zaključil (uganili ste, spet Štefančič): »Kaj vse, kar počneš, je vredno vse te zgodovine boja in umiranja za svobodo?« Bam!

Uganite kdo – Štefančič je v izjavi ob inavguraciji dokumentarnega filma v Slovenski kinoteki rekel, da *Tribuna* nikoli ni bila objektivna. Štefančič ima prav, toda bodimo, še posebej iz te naše pokopane subjektivne, intimne pozicije, ki nas spaja z zgodovino tega medija, enkrat za spremembo objektivni. Saj sploh ni tako težko. Dokumentarec o časopisu

Tribuna, celo prvi dokument takšne vrste, je preprosto slab.

Pa saj smo vse to vedeli že vnaprej. V izjavi 3tribune² – formacije bivših sodelavcev časopisa *Tribuna* od leta 2009 do 2015 – pred filmsko premiero je bila med drugim podana natančna predikcija: »Zato nas tako preseneča povabilo na čandrovanje ali šouvinistični ples petkovega dopoldneva: Šteger-Čander, še en familjarno-prijateljski klančič. Zgodovinski spomin hitro peša in sumimo, da doku izpod peresa klana Čander z vso silo vžge po tem spominu, da bi še njega potlačil pod rušo.«

Itak da vžge. Vžiga kot ta jalovi označevalec – upor. Dokumentarni film, ki sta ga kot scenarista podpisala Mitja in Maja Čander, režiral pa ga je Janez Burger, je tako enodimenzionalen, da retrospektivno daje poduk cenzorski instituciji bivšega režima, ki je tudi glavni objekt zastavljenega zgodovinjenja.

Film *Tribuna – Veseli upor*, ki sta ga v fazah razvoja financirala tako Slovenski filmski center (hitro guglanje pravi: 15 tisočakov za razvoj projekta in še dodatnih 47 tisočakov za AV produkcijo) kot tudi RTV, je dolg 50 minut, a glede na temeljno idejo in njeno izvedbo bi se lahko brez izgube za gledalce, SFC in RTV ustavil pri dveh minutah. Film oziroma njegovi ustvarjalci so strukturo več kot očitno zastavili že ob prvem pogovoru tipa: »A veš, kaj bi blo fajna nardit ...«, torej še pred raziskavo, še pred prvo zapisano črko scenarija, kljub temu da je proces raziskovanja, če je bil narejen vsaj malo prav, razkril množico različnih interpretacij in zgodovin. Zasedba FF na primer ni bila samo tista v sedemdesetih, temveč tudi tista v letih 2011 in 2012, kjer je bila aktivno vključena prav *Tribuna*; potem je bila še ena »fizična« zasedba, zasedba Borze, kjer se je spet znašla *Tribuna*; sodelavke in sodelavci so kolektivno zapustili *Tribuno* takrat, ko je ŠOU ob sodelovanju Beletrine – dela programskega sveta časopisa – posegel v demokratično izbiro urednika in njegovo avtonomijo; velik del nekdanjih sodelavk in sodelavcev je sodeloval pri obrambi Roga; med nami so aktivistke in aktivisti vseh vrst, ki energijo in delo vlagajo v demonstracije, pisanje, učenje in grajenje skupnosti ...

Največja težava dokumentarca pa niti ni v tem, da je tema slabo zastavljena, da je scenarij nekaj, kar ne bi v tej obliki nikoli smelo iti čez stroge pogoje filmskih financerjev (tudi če predpostavimo, da je Slovenija incestuozno nepotistična tvorba), da je dokumentarec strukturno veliko manj inovativen kot filmski esej osnovnošolskega filmskega kluba, da je potemtakem stal občutno preveč in da je filmsko delo, ki bo potonilo v pozabo, kamor tudi spada. Ne, težava je drugje, in sicer v popolnem umanjkanju samorefleksije, egotripovski blodnji ustvarjalcev/prijateljev, ki niso bili sposobni vzpostaviti nikakršne distance do svoje prve ideje in prepričanja o lastni pomembnosti, svojem revo-

lucionarnem pedigreju, svoji filmski izjemnosti, svojem masturbatornem konstruiranju enoznačne zgodovine in lastne mitologije, svojih binarnih opozicij med modrimi moškimi in neumnimi ženskami, med starimi uporniki in mladimi od interneta hipnotiziranimi masami ... Predvsem pa bi bilo pametno, če bi se stari hipiji, rokerji, punkerji, uredniki in režiserji na koncu te kolektivne blodnje usedli in se vprašali: »Kaj od tega, kar počneš, je vredno vse te zgodovine boja in umiranja?« **E**

¹ <http://www.3buna.si/souvinizem/>.

² <https://radiostudent.si/dru%C5%BEBa/ni-%C5%A1e-gotovo/povabilo-na-%C4%8Dandrovanje-ne-hvala>.